

Lonnekermeer na de Natura 2000-maatregelen

‘De heide kiemt weer massaal’

Eind 2018 zat het overgrote deel van het werk erop in het Lonnekermeer. Het waterrijke natuurgebied ten noordoosten van Hengelo was het eerste Natura 2000-gebied van Landschap Overijssel waar de schop de grond inging. Doel: de negatieve effecten van stikstof en verdroging aanpakken. Er werd gewerkt aan de hand van een zorgvuldig opgesteld inrichtingsplan. Deze zomer kijken we – vanaf de wandelroute én dieper in het gebied - hoe het gebied er nu voor staat.

‘Water is hét onderwerp in het Lonnekermeer’, vertelt ecoloog Jacob van der Weele. ‘Het gebied verdroogde langzaam waardoor veel bijzondere planten en dieren die hier voorkomen, ernstig werden bedreigd. De meeste Natura 2000-maatregelen hadden dan ook als doel de waterhuishouding te herstellen en de waterkwaliteit te verbeteren. Dan moet je denken aan sloten dempen en minder diep maken, maar ook aan naaldbomen verwijderen en uitbaggeren van de meren en een groot ven.’

Verdroging

‘Wie in het Lonnekermeer de sloten, greppels en meren in het voorjaar vol water ziet staan, denkt niet snel aan verdroging. Toch is dat wel het geval. Om te begrijpen wat er gaande is, moet je weten dat dit voornamelijk regenwater is. Betrekkelijk ‘arm’ water waar nauwelijks mineralen inzitten. Doordat dit water de bodem intrekt en daar langs allerlei klei- en leemlagen stroomt, lossen er alsnog mineralen in op. Op plekken waar dit mineraalrijke grondwater dan weer aan de oppervlakte komt - als kwelwater - ontstaat vaak zeer bijzondere natuur. Verdroging wil zeggen dat er te weinig grondwater in de bodem zit waardoor de kwelvorming vermindert of stopt. Dit ontstaat als het water in een gebied te snel wordt afgevoerd. Dempen of minder diep maken van sloten en greppels gaat dat tegen. Overigens kun je je voorstellen dat als het langere tijd ook nog eens minder regent, het grondwatertekort nog groter wordt.’

Historisch landgoed

Behalve veel bijzondere natuur – als gevolg van de waterhuishouding – heeft het Lonnekermeer ook een grote landschappelijke en cultuurhistorische waarde. Het gebied maakt deel uit van een gordel van negentiende-eeuwse textiellandgoederen rond Hengelo en Oldenzaal. ‘De buitenplaats lag aanvankelijk in een landschap met uitgestrekte heidevelden en kleine buurtschappen aan de randen van de essen. Net als op veel andere Twentse landgoederen is deze natuur langzaam veranderd in landbouwgrond, weide en (productie)bos. Mede daardoor kennen we hier nu zo’n bijzondere combinatie van meren, beken, vennen, bos en heide. Met heel veel zeldzame planten en dieren.’

Hotspot voor libellen

Wie wel eens een wandeling heeft gemaakt door het Lonnekermeer, kent ongetwijfeld het schitterende uitzicht op de monumentale villa - Huize Oosterhof - tussen de twee meren. ‘Mchtig mooi! Het zicht is in volle glorie hersteld doordat we langs de hele oever bos hebben verwijderd. Hierdoor keert er riet terug, wat goed is voor libellen die zich hier voortplanten. Ook waterplanten hebben weer alle ruimte gekregen. De vissen die de sliblaag steeds omwoelden en het water troebel

maakten, zijn verdwenen. We hebben ze verhuisd. Het ging om soorten die ooit zijn uitgezet door vissers, maar de bestaande natuur verstoorden. Nu ze er niet meer zijn, komen de waterplanten terug en ontstaan er weer ideale omstandigheden voor bijvoorbeeld de gevlekte witsnuitlibel, een soort waar de Natura 2000-maatregelen in dit gebied zich specifiek op richtten.'

Hooimaatjes

Loop je verder langs het Groot Lonnekermeer naar het noordoosten, dan ligt er tussen de wandelroute en de N737 een verborgen oase. Letterlijk, want dit gebied is niet geopend voor publiek. 'Helaas! Maar de natuur op deze plek is zo kwetsbaar dat het niet anders kan.' Omringd door bos liggen hier een open heideveld, groene graslandjes en zogeheten hooimaatjes. 'Dit zijn de laagste en dus natste delen van de slenk die hier loopt. Heel vruchtbare grond dus. Om te voorkomen dat er vee in liep en de boel kaal vrat, werden er in vroeger tijden walletjes omheen gelegd waarop men doornstruiken plantte. Inmiddels staan er vooral heel grote eiken op. Wij herstellen die wallen nu door een deel van de eiken weg te halen en het struweel weer een kans te geven. Behalve dat het cultuurhistorisch klopt, scheelt dat ook behoorlijk in de verzuring en verrijking van de bodem: minder blad!'

Insectenwalhalla

In de graslandjes en de hooimaatjes groeien de zeldzame gevlekte orchis en de rietorchis en allerlei bijzondere schijngrassen als blonde zegge, blauwe zegge en sterzegge. 'De hooimaatjes zijn een waar insectenwalhalla. Populair gezegd: er vliegt en loopt hier echt van alles rond aan sprinkhanen, vlinders, bijen, kevers en nog veel meer.'

Héél veel nieuwe heideplantjes

Wie door het bos – virtueel, want het hele gebied ten oosten van het wandelpad is niet vrij toegankelijk – naar het noorden zou lopen, komt uiteindelijk uit bij het Gibraltarven. Deze oude zandwinning is tijdens de Natura 2000-hersteloperatie volledig leeggepompt waarna de dikke sliblaag op de bodem is verwijderd. 'In de omgeving van het ven is bos gekapt om de twee kleine stukjes heide die er nog lagen, te verbinden. Het is mooi om te zien dat de heide hier nu massaal tot kieming is gekomen. We hebben maaisel van een heideveld vlakbij opgebracht en mineralen in de vorm van steenmeel toegevoegd. Het ziet er naar uit dat we hier over een jaar of vijf echt weer een karakteristiek gevarieerd en gezond heidegebied hebben. En dat is heel goed nieuws voor het heideblauwtje, sprinkhanen als het schavertje en het knosprietje en allerlei libellen. Om dit afgesloten gebied toch te kunnen laten zien, organiseren we regelmatig excursies. Echt een aanrader om een keer mee te gaan!'

Soortenrijke meren

Terug naar de route. Het wandelpad slingert zich nu langs de noordoever van het Groot Lonnekermeer. 'Ook hier hebben we bomen verwijderd; een oud productiebos. Douglasshout, ooit bedoeld voor de mijnbouw. We hebben er loofbomen teruggeplant: lindes en eiken, maar ook hazelaars en meidoorn. Een van de redenen waarom we dat doen, is dat naaldbomen veel meer water verdampen dan loofbomen. Kappen is in dit geval dus ook een hydrologische maatregel. Met de meren (het Klein Lonnekermeer ligt achter Huize Oosterhof, red.) gaat het intussen heel goed. Het water is glashelder en de kwaliteit is ronduit prima.' Beide plassen zijn gebaggerd. Het Klein Lonnekermeer werd er zelfs helemaal voor

leeggepompt. De vissen verhuisden naar een vijver in Ootmarsum. 'Ik denk dat het Klein Lonnekermeer net zo soortenrijk kan worden als het Groot Lonnekermeer. Het herstel gaat de komende jaren natuurlijk nog door, maar we zien nu al het eerste gesteeld glaskroos en naaldwaterbies groeien. Dat is een heel goed teken.'

OPTIE

Verbindingen

Tijdens de Natura 2000-werkzaamheden is ook een nieuw tracé van de Blankenbellingsbeek gegraven. Geen Natura 2000 maatregel, maar een opgave vanuit de Ecologische Hoofdstructuur (tegenwoordig: Natuurnetwerk Nederland) die gecombineerd is uitgevoerd. Het nieuwe stuk beek verbindt 130 hectare 'nieuwe natuur' op het terrein van de voormalige vliegbasis Twente met het Lonnekermeer. Zaden en dieren kunnen hierdoor makkelijker 'van gebied naar gebied' zwerven, wat een positief effect heeft op de natuur in het Lonnekermeer. De Blankenbellingsbeek staat echter nog steeds een groot deel van het jaar leeg. 'Dat is een gevolg van de veel te droge zomers die we de laatste jaren meemaken. Om het in perspectief te zetten: zonder de aanpassingen die we hebben gedaan, was het zonder enige twijfel nog veel erger geweest. Maar ik zou het ook graag anders zien.'

Vrijwilliger en fotograaf Nico Kloek trof [de Blankenbellingsbeek](#) dit voorjaar wel vol water aan.

RTV Oost-verslaggever Jouke Boerdam wandelde ook met Jacob van der Weele door het [Lonnekermeer](#).